

20

Heikki Niemelä
Kari Salminen
Jussi Vanamo

Sosiaaliturva jälkiteollistuvassa yhteiskunnassa

Sosiaaliturvatyyppien
historiallissosiologinen vertailu

1997

ELÄKETURVAKESKUS
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Monisteita
Papers

SOSIAALITURVA JÄLKITEOLLISTUVASSA YHTEISKUNNASSA

Sosiaaliturvatyyppien historiallissosiologinen vertailu

1	Projektin tutkimustehtävä	1
2	Projektin aikaisemmat osatutkimukset ja niiden keskeiset tulokset	1
3	Tutkimuksen tematiikka - kiinnostuksen kohteet aineistossa	3
4	Kokonaisyhteiskunnalliset muutokset	3
5	Sosiaalipolitiikan perusarvojen muutokset	6
6	Tekniset käsitteet - "turvatekniikat"	8
7	Sosiaalisen turvallisuuden instituutiot	11
8	Miten teemoja tutkitaan?	13
9	Projektin eteneminen	14
	Lähteet	16
	Kuviot	

Heikki Niemelä, VTT, tutkija
Kansaneläkelaitos, Helsinki

Kari Salminen, VTT, tutkija,
Eläketurvakeskus, Helsinki

Jussi Vanamo, VTL, tutkija,
Eläketurvakeskus, Helsinki

SOSIAALITURVA JÄLKITEOLLISTUVASSA YHTEISKUNNASSA¹

Sosiaaliturvatyyppien historiallissosiologinen vertailu

1. Projektin tutkimustehtävä

Tutkimusprojektilla voidaan katsoa olevan sekä analyttiset että strategiset tehtävät. Analyttinen tehtävä liittyy jälkiteollisten yhteiskuntien sosiaaliturvajärjestelmien konvergoitumishypoteesin (samankaltaistumisoletuksen) todentamiseen tai hylkäämiseen (verifointi tai falsifointi). Samankaltaistumisoletus ei sulje pois toisella tasolla tapahtuvaan erilaistumista. Työhypoteesina on, että samankaltaistuminen ja erilaistuminen ovat jälkiteollisen kehityksen kaksi eri puolta. Kyse voi olla siitä, että kansalliset instituutiot voivat sopeutua samanlaisiin ulkoisiin haasteisiin erilaisilla ratkaisulla. Tämän takia on tärkeää analysoida kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien alkuperää, tutkia vertailun lisäksi niiden muotoutumista.

Projektin strateginen tehtävä on sanan laajassa merkityksessä "ennustava". Tehtävänä on tehdä tutkimusaineiston ja sen analyysin pohjalta perusteltuja oletuksia siitä, mihin suuntaan jälkiteollisten maiden sosiaaliturvajärjestelmät ovat kehittymässä. Eräs vahva työhypoteesi on, että jälkiteollisten yhteiskuntien sosiaaliturvajärjestelmät kehittyisivät kohti Euroopan keskustan korporatiivista sosiaaliturvamallia. Euroopan pienten maiden ja reuna-alueiden sosiaaliturvan kehitys lähentyisi Euroopan suurten ja keskeisten maiden sosiaaliturvaa. Toisaalta voidaan olettaa sosiaaliturvan periaatteiden sekoittumista toisiinsa, jolloin lopputuloksena olisi eri periaatteiden sekamuoto. Vai onko niin, että uusliberalistinen malli, jossa yksilön vastuu korostuu olisi tulevaisuudessa vahvoilla?

2. Projektin aikaisemmat osatutkimukset ja niiden keskeiset tulokset

Projektista on valmistunut kolme osatutkimusta. Ensimmäisessä osatutkimuksessa "Kuinka määritellään eläkejärjestelmä?" pyrittiin määrittelemään eläkejärjestelmien peruseriaatteita. Siinä pyrittiin selkeyttämään ja täsmentämään eläkejärjestelmien käsitteistöä ja rakentamaan kehikkoa eurooppalaisten eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmien vertailevaa tutkimusta varten. Käsitteistö esitettiin enemmän abstraktina ajatusmallina kuin konkreettisena eläkejärjestelmien kuvauksena. Tutkimuksessa käsiteltiin

¹ Kiitämme professori Matti Alestaloa ja emeritusprofessori Tapani Purolaa hyödyllisistä huomautuksista ja kommentteista. Erityisesti emeritusprofessori Purolan huomautukset tarkensivat oleellisesti suunnitelman rakennetta ja sisältöä.

eläkkeiden perusteita, etuuksien määräytymisperusteita ja eläkejärjestelmien tavoitteita. Lisäksi analysoitiin eläkejärjestelmien rahoitustapoja ja päätöksentekoaareenoita. (Niemelä H, Salminen K. 1995a ja 1996.)

Toisessa osatutkimuksessa "Katsooko Suomi mantereelle vai merelle?" Suomen eläkejärjestelmän kehitystä verrattiin kahden Euroopan suuren ja kehittyneen maan, Saksan ja Ison-Britannian, eläkejärjestelmien kehitykseen. Tutkimuksessa käytettiin hyväksi kontrastoitavaa vertailua. Sen avulla Suomen eläkejärjestelmän muotoutumista, sen eroja ja yhtäläisyyksiä, tehtiin ymmärrettäväksi. Vertailun avulla pyrittiin saamaan myös laajempi näkökulma Suomen eläkejärjestelmän muotoutumiseen. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, sijoittuuko Suomen eläketurvan kehitys lähemmäksi brittiläistä (beveridgeläistä) vai saksalaista (bismarckilaista) perinnettä. Lisäksi tutkimuksessa analysoitiin eläkejärjestelmien peruspiirteiden pysyvyyttä. Miten paljon kolmen maan eläkejärjestelmät ovat säilyttäneet perusrakennettaan muuttuvista olosuhteista huolimatta? Mikä on muutoksen ja muuttumattomuuden suhde eläkepolitiikassa?

Tutkimustulosten mukaan eläkepolitiikan tekotavassa Suomi on ollut enemmän saksalainen kuin brittiläinen. Eläkepoliittiset ratkaisut on tehty eheyttämisen hengessä ja kokonaisuutta painottaen kuten Saksassa. Myös työmarkkinajärjestöjen keskeinen rooli sotien jälkeisessä eläkepolitiikassa sitoo Suomen saksalaiseen perinteeseen.

Toisaalta Suomen siirtyminen brittiläistyyppiseen enemmistöparlamentarismiin saattaa heikentää Suomessa eheyttämispolitiikan kannatusta.

Eläkejärjestelmän kokonaisuus Suomessa on brittiläisen(beveridgeläisen) ja saksalaisen (bismarckilaisen) mallin sekamuoto, jonka painopiste on siirtynyt asteittain kohti saksalaista mallia.

Näyttää myös siltä, että Euroopan yhdentyminen vahvistaa tätä kehitystä. (Niemelä H.,Salminen K. 1995b ja c.)

Kolmannessa osatutkimuksessa "Yhdenmukaistuva vai erilaistuva sosiaaliturva?" analysoitiin Alankomaiden, Ranskan ja Tanskan sosiaaliturvajärjestelmien muotoutumista. Tavoitteena oli tutkia, onko tyypillisen Pohjoismaan, Tanskan ja mannereurooppalaisten maiden, Ranskan ja Alankomaiden, sosiaaliturvajärjestelmien kehityksessä havaittavissa samankaltaistumista vai erilaistumista. Mielenkiintoisen kysymyksen muodosti pienen ja perifeerisen Tanskan sosiaaliturvamallin kohtalo.

Maiden ensimmäisissä sosiaaliturvajärjestelmissä ei ollut havaittavissa paljoa samankaltaisuuksia. Alankomaissa uskuntoon pohjautuvat ryhmät(pilarit) vaikuttivat merkittävästi sosiaaliturvaan, Ranskas-

sa sosiaalivakuutus perustui itsenäisten kassojen toimintaan ja keskiluokan ideologia vaikutti taustalla. Tanskassa sosiaalivakuutus heijasti talonpoikaiston ideologiaa ja sen keskeistä asemaa.

Ajanjaksolla 1945-1975 vertailumaiden sosiaaliturvassa havaittiin samankaltaistumista. Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmä muuttui kohti pohjoismaista kansanvakuutusmallia, Ranskassa työväenvakuutuksen kattavuutta laajennettiin ja vähimmäisturvaetuuksia parannettiin. Alankomaat ja Tanska keskitivät vähimmäistoimeentulon turvaamiseen ja Ranska kulutustasoa säilyttävien sosiaaliturvajärjestelmien uudistamiseen.

1970-luvun puolivälin jälkeen vertailumaiden sosiaaliturvaa on sopeutettu hidastuvaan talouskasvuun. Sosiaaliturvan leikkaukset ovat lähentäneet sosiaaliturvaa mannereurooppalaiseen, ts. Ranskan mallin suuntaan. Työväenvakuutukseen on lisätty avustustyyppisiä piirteitä ja kansanvakuutukseen on tullut vakuutuksenomaisia osia. Lisäksi on havaittavissa siirtymistä valtion vastuusta kohti kansalaisyhteiskunnan lisääntyvää vastuuta. Kuitenkin vertailumaiden sosiaaliturvajärjestelmien tietyt peruspiirteet ovat säilyneet: Tanskan sosiaaliturvassa verorahoitus ja kuntien tärkeä asema, Alankomaissa työmarkkinajärjestöjen valta sosiaaliturvassa ja Ranskassa itsenäiset vakuutuskassat ja hajautettu sosiaalivakuutus (Niemelä H., Salminen K., Vanamo J. 1996a, b).

3. Tutkimuksen tematiikka - kiinnostuksen kohteet aineistossa

Tutkimuksen teema on sosiaalivakuutukseksi (merkityksessä security) sanottu järjestely/järjestelmä eri maissa. Tällä järjestelmällä on kuitenkin kytkennät sen ulkopuoliseen ympäristöön, jolloin **kokonaisyhteiskunnan muutoksien** ja yhteiskuntaideaalien ts. **sosiaalipolitiikan perusarvojen muutoksien** seuraaminen tulee tärkeäksi. Ulkoisen ympäristön lisäksi sosiaalivakuutuksen sisäinen rakentuminen on tärkeä tutkittava asia. Sosiaalivakuutusjärjestelmän sisäinen rakenne jaetaan kahteen osaan. Huomio kiinnitetään niihin **turvatekniikoihin**, joiden avulla sosiaalista turvallisuutta pyritään saavuttamaan. Huolto, avustus ja vakuutus ovat keskeiset strategiat. Toiseksi tarkastellaan niitä **instituutioita**, joiden avulla sosiaalista turvallisuutta pyritään tuottamaan. Huomio kiinnitetään valtion, markkinoiden, kansalaisyhteiskunnan ja perheen rooleihin ja yhteispeliin sosiaaliturvan tuottamisessa.

4. Kokonaisyhteiskunnalliset muutokset

Ainakin kaikki Länsi-Euroopan maat ovat yleisen käsityksen mukaan siirtyneet tai siirtymässä uuteen yhteiskuntatyyppiin, jota eri kirjoittajat ovat luonnehtineet termeillä 'uusliberalistinen', 'postfordistinen', 'jälkiteollinen' tai 'postmoderni'. Teollinen yhteiskunta rakensi hyvinvointivaltion. Sen kulmakiviä olivat

fordistinen palkkatyö, keynesiläinen talouspolitiikka sekä siihen perustuva sosiaalipolitiikka, joka pyrki turvaamaan myös työelämän ulkopuolella olevien kulutusmahdollisuudet (Ferge 1996, 3).

Yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia, joita on kuvattu jälkiteollisiksi. Ne voivat aiheuttaa hyvinvointivaltiolle ongelmia. Hyvinvointivaltion kriisiytymisestä on puhuttu 1970-luvun puolivälistä lähtien. Ne yhteiskunnalliset muutokset, jotka eniten vaikuttavat sosiaaliturvaan, ovat yhteisiä kaikille Länsi-Euroopan maille, vaikka ne eivät kaikkialla ilmenekään samanaikaisesti eivätkä yhtä voimakkaina. Keskeiset muutokset voidaan ryhmittää kolmeen tekijään:

1. Rakenteellisen työttömyyden lisääntyminen
2. Hyvinvointivaltion rahoituskriisi
3. Globalisoituminen (ja EU:n sosiaaliset vaikutukset).

Työttömyyden lisääntyminen on ollut pitkän linjan trendi Länsi-Euroopan maissa koko toisen maailmansodan jälkeisen pitkän nousukauden ajan. Työttömyyttä on kuitenkin pitkään pidetty suhdanne- luoteisena tai rakennemuutoksista johtuvana väliaikaisena ilmiönä. Täystyöllisyys on ollut kaikkien hyvinvointivaltioiden tavoite ja se on ymmärretty terveeksi ja normaaliksi olotilaksi. Todellisuudessa työttömyyskaudet ovat jatkuvasti pidentyneet ja työttömyys on niiden aikana ollut jatkuvasti laajempaa. Täystyöllisyyden kaudet ovat pikemminkin olleet poikkeuksellisia.

Keijo Rahkonen väittää, että palkkatyöyhteiskunta ja hyvinvointivaltio edellyttävät toinen toisiaan. Niiden välillä vallitsee 'kaksoissidos' (Rahkonen 1996, 15). Rahkosen väite voi olla liioiteltu. Yhdysvallat on jopa kehittyneempi palkkatyöyhteiskunta kuin Euroopan maat, mutta monet eivät laske sitä lainkaan hyvinvointivaltioiden joukkoon. Toisinpäin yhtälö epäilemättä pitää paikkansa. Hyvinvointivaltio tarvitsee tuekseen työyhteiskunnan. Tästä syystä työyhteiskunnan rappeutumiseen viittaavat merkit, erityisesti työttömyysongelma kaikissa Länsi-Euroopan maissa, ovat niin huolestuttavia. Täystyöllisyystavoite on vähitellen hävinnyt jopa poliittisesta retoriikasta, mikä on merkki sekä poliitikkojen heräävästä realismista että ilmiön vakavuudesta.

Hyvinvointivaltion rahoituskriisi on paljolti seurausta juuri työttömyysongelmasta, mutta siihen on muitakin syitä. Maailmantalous on 1970-luvun puolivälistä lähtien ollut erittäin epävakaa tilassa, mikä on heijastunut kansallisina talouskriiseinä ja julkisen sektorin velkaantumisena. Myös teollisuusmaiden luokkarakenteessa ja perheinstituutioissa on tapahtunut 1960-luvulta lähtien kehitystä, jonka on pakko heijastua jollakin tavalla myös hyvinvointivaltioiden institutionaaliselle tasolle (Flora 1993, 13).

Länsi-Euroopan maissa perinteellinen työväenluokka on hajoamassa. Sen tilalle nousee ns. uusi keskiluokka, joka on heterogeenisempi kuin entinen työväestö. Myös sen luokkatietoisuus on heikompi. Keskiluokan sosiaaliset asenteet vaikuttavat tästä syystä ristiriitaisilta. Toisaalta se haluaa säilyttää hyvinvointivaltion edut, mutta samalla se pyrkii yksilölliseen sosiaaliseen nousuun, joka saattaa olla ristiriidassa hyvinvointivaltiota tukevien tendenssien kanssa. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa selvältä, että yhteiskunnallinen solidaarisuus on kansallisvaltioiden sisällä heikkenemässä (Flora 1993, 15).

Globalisoituminen on puolestaan yhtenä syynä siihen, että kansallisvaltioiden talous niin herkästi reagoi maailmantalouden muutoksiin. Maailmassa on tällä hetkellä käynnissä ainakin kahdensuuntaisia tendenssejä. Äskettäin teollistuneet maat ovat luoneet taloudellisen vaurautensa ilman sosiaalilainsäädännön rajoituksia. Teollistumisen myötä niissä nousee ilman muuta vaatimuksia sosiaaliturvan saattamisesta vartailukelpoiseksi Länsi-Euroopan maiden kanssa. Samaten Euroopan eteläinen periferia on nopeasti kehittämässä sosiaaliturvaansa mannermaisen sosiaaliturvamallin suuntaan traditiionaalisen perhe- ja hyväntekeväisyyskeskeisen mallin jäädessä syrjään.

Euroopan Unionin toistaiseksi verraten passiivinen rooli sosiaalipolitiikassa johtunee osittain Euroopan sosiaalisesta heterogeenisyydestä. Työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan suhde on keskustelua herättävä kysymys kaikkialla Euroopassa. Tällä hetkellä ei tarkasti ottaen tiedetä onko hyvinvointivaltio haitallinen vai hyödyllinen taloudellisen kasvun kannalta. Eri valtiot saattavat tässäkin suhteessa olla erilaisessa asemassa.

Osassa Eurooppaa, lähinnä Keski-Euroopassa ja eteläisessä periferiassa perheen ja hyväntekeväisyysjärjestöjen rooli sosiaalipolitiikassa on ollut vahva. Muutokset naisten asemassa yleensä ja naisten yhä lisääntyvä osallistuminen työelämään muuttavat perinteistä mallia. Tässä suhteessa Etelä-Eurooppa joutunee lähestymään pohjoismaista kai kontinentaalista mallia.

Nämä muutokset liittyvät paljolti jo viime vuosisadalta periytyvään uskonnolliseen murrokseen. Katolinen kirkko on perinteellisesti suosinut subsidiariteettiperiaatetta eli sosiaaliturvan jättämistä perheiden ja lähiyhteisöjen huoleksi. Sekularisoituminen on tuottanut katolisissa maissa jonkin verran ristiriitoja kirkollisen ja valtiollisen sosiaalipolitiikan välille. Protestanttiset maat, erityisesti Pohjoismaat, joissa valtio on lähellä kansalaisyhteiskuntaa ja joissa valtioon yleensä luotetaan, ovat selvinneet modernisaatio- ja sekularisaatioprosessista helpommin (Saarinen 1996, ss. 25-28).

Lisäksi Euroopan maat joutuvat kokemaan ristiriitaisia paineita sentralisaation, desentralisaation ja subsidiariteettiperiaatteen suhteen. Kansallisvaltiot ovat menettämässä suvereniteettiaan ylikansallisille elimille. Toisaalta alueellinen erilaistuminen kansallisvaltioiden sisällä voimistuu, mikä vaatisi päätök-

senteon lisääntyvää delegoimista alueellisille yksiköille (jotka joissakin tapauksissa saattavat ulottua kansallisten rajojen yliin) (Alestalo - Kosonen 1995, II-III).

Peter Floran mukaan teollistuneet maat kokevat parhaillaan ainakin seuraat muutokset. Ikääntyvän väestön osuus on lisääntymässä kaikissa länsimaissa. Palveluammattien merkitys kasvaa teollisuustyön kustannuksella. Toisaalta kansainvälinen integraatio ja toisaalta alueellinen fragmentoituminen lisääntyvät. Hyvinvointivaltion kannalta nämä muutokset ovat ristiriitaisia ja lisäävät tarvetta kansainväliin vertailuihin sekä historiallisen kehityksen että nykyisten instituutioiden osalta (Flora 1993, 14).

5. Sosiaalipolitiikan perusarvojen muutokset

Sosiaalipolitiikan taustalla olevat yhteiskunnalliset ihanteet liittyvät lähinnä erilaisiin hyvinvointivaltioidealeihin. Käsitettä hyvinvointivaltio on kuitenkin täsmennettävä. Se viittaa tilanteeseen, jota samalla tosiasiallisesti kuvataan ja normatiivisesti arvostetaan. Hyvinvointivaltiossa yhdistivät näin tosiasia ja arvo (Eräsaari 1994, 96; Kosonen 1995, 13). Hyvinvointivaltiota kuvataan yleensä sosiaalipolitiikan ekspansionistista aikaa toisen maailmansodan jälkeen, ja useimmat hyvinvointivaltioiden jaottelut ja periodisoinnit perustuvat tälle talouden kasvukaudelle 1945-1975.

Hyvinvointivaltiota ja sosiaalipolitiikkaa ei pidä kuitenkaan suoraan samaistaa toisiinsa. Hyvinvointivaltio kuvaa toisen maailmansodan jälkeistä modernia sosiaalipolitiikkaa, mutta valtiollinen sosiaalipolitiikka syntyi jo aikaisemmin, 1800-luvulla (Rahkonen 1996, 96-97). Vaikka useissa hyvinvointivaltioiden luokituksissa hyvinvointivaltion kukoistuskauti sattuu toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, ovat maittaiset erot huomattavia historiallisesti ja yhteiskunnallisesti.

Gösta Esping-Andersen (1993) on tyypitellyt hyvinvointivaltiot kolmeen ryhmään: konservatiiviseen (korporatistiseen esim. Saksa ja Ranska), liberaaliin (Yhdysvallat, Kanada, Australia, Iso-Britannia tietyin varauksin) ja "sosiaalidemokraattiseen" (Pohjoismaat). On viitattu myös Välimeren maiden muodostavan oman hyvinvointivaltioyhtymässä. Siitä on käytetty nimikkeitä perifeerinen tai rudimentaarinen (Leibfried 1991 ym.)

Tässä tutkimuksessa lähdemme kuitenkin liikkeelle laajemmasta perspektiivistä. Tässä perspektiivissä keskeiset muuttujat ovat sosiaaliturvan **valtiollisuus ja universaalisuus** (Flora 1993; Alestalo & Flora 1994). Tämän perusteella Euroopassa voidaan puhua periaatteessa kahdenlaisesta hyvinvointivaltios- ta (vrt. Flora 1993). Jako heijastaa keskustan ja periferian eroa, jonka perustelu on sekä poliittinen että alueellinen (Flora 1993, 21). Keskustan ja periferian erottelu on tietenkin aina suhteellinen ja sopimuksenvarainen, ja perifeerisellä asemalla on myös monia etuja. Myös Pohjoismaita voidaan

länsieurooppalaisessa vertailussa pitää periferiana. Alestalon ja Floran (1994) tulkinnan mukaan pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli on syntynyt juuri maiden perifeerisen aseman vuoksi ja ansiosta; siksi malli ei ole siirrettävissä muualle (ks. myös Kosonen 1995, 24).

Euroopan keskustaan sijoittuvasta hyvinvointivaltiossa tyypillisiä piirteitä ovat korporatiivisuus ja fragmentaarisuus. Keskustan hyvinvointivaltioissa sosiaaliturvajärjestelyt perustuvat lähinnä työmarkkina- ja perheasemaan, ja niiden perustelu juontaa juurensa katolisesta sosiaaliopista. Sosiaaliturvan tavoitteena ei ole köyhyyden poistaminen vaan statuksenomaisen kulutustason säilyttäminen. Therbornin mukaan tavoitteen taustalla on pyrkimys löytää kristillinen perustelu julkisen vallan puuttumiselle markkinoiden tulonjakoon (Therborn 1995, 151).

Periferian, lähinnä Skandinavian maiden, hyvinvointivaltion tyypillisiä piirteitä ovat valtiollisuus ja universalismi. Näiden piirteiden eräinä keskeisinä syinä ovat olleet yhdenmukainen valtiorakenne, kulttuurinen ja kielinen homogeenisuus, sekä luokkaorganisoituminen. Sosiaaliturva perustuu maassa asumiseen ja työmarkkina-asemaan. Sen tavoite on laajempi kuin köyhyyden poistaminen, pyrkimyksenä on ollut tuloerojen tasoittaminen ja tasa-arvo (Therborn 1995, 151; Kosonen 1995, 23). Kyseessä on ollut yhteiskunnan tietoinen pyrkimys rakentaa sen instituutiot niin, että tasa-arvo ja muut tavoitteet on saavutettavissa.

On huomautettu, että perifeerinen hyvinvointivaltio on poikkeus länsieurooppalaisessa vertailussa (Flora 1993). Tutkimuksemme eräs keskeinen teema olisikin tämän tyyppin hyvinvointivaltion säilyminen ja muutos eurooppalaisessa kehityksessä. Samankaltaistuuko se keskustan hyvinvointivaltion suuntaan? Kansallisissa sosiaaliturvajärjestelyissä tapahtuvien muutosten seuraaminen on keskeinen tapa selvittää kysymystä.

Viime aikoina on kuitenkin katsottu, että Eurooppaa voidaan käsitellä myös yhtenäisenä kokonaisuutena (Flora 1993; Therborn 1995), ja eroista huolimatta eurooppalaisilla hyvinvointivaltioilla on yhteisiä tunnusmerkkejä. Esimerkiksi Eurooppa ja Yhdysvallat nojaavat molemmat demokraattisiin traditioihin, mutta vain Eurooppaa luonnehtii luokkaorganisoituminen ja korkeatasoinen hyvinvointivaltio (Flora 1993, 21). Myös sosiaalipoliittisia malleja voidaan verrata samalla tasolla, ja on mahdollista puhua "hyvinvointivaltion eurooppalaisesta mallista". Zsuzsa Ferge (1996) on hiljattain esittänyt tarkastelun, jossa hän vertailee eurooppalaista mallia ns.uusliberalistiseen malliin. Uusliberalistinen malli on viime aikoina noussut yleismaailmallisesti perinteellisen hyvinvointivaltion ajattelun ideologiseksi haastajaksi.

Ferge tarkastelee molempien mallien pääpiirteitä suhteessa tarpeiden tyydytykseen, yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen, talouden päämääriin ja yhteiskuntien toivottuihin ominaisuuksiin. Ne voi soveltaa tiivistää seuraavan sivun taulukkoon.

	Eurooppalainen malli	Uusliberalistinen malli
Vastuu tarpeiden tyydytyksestä	Yhteisvastuu väestöryhmien ja sukupolvien kesken	Yksilön vastuu
Yhteiskunnallinen eriarvoisuus	Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden estäminen	Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden hyväksyminen
Talouden päämäärät	Kokonaistaloudellinen tasapaino	Talouskasvu, tuottavuus ja taloudellinen tehokkuus
Yhteiskunnan toivottu ominaisuus	Yhteiskunnan kiinteys, ristiriitojen vähentäminen	Yhteiskunnan kiinteys ei tärkeä asia ("Sosiaalisen yksilöllistyminen")

Mallien keskeiset erot näyttävät tiivistyvän holismin ja atomismin välisiksi eroiksi. Eurooppalaisen mallin lähtökohta on yhteiskunta, kiinteyden ja yhteisvastuun säilyttäminen. Uusliberalismin lähtökohta on toisella aggregaattitasolla. Keskeistä on yksilö ja yksilön vastuu.

Euroopan keskustan ja periferian hyvinvointivaltion erot sekä globaalimpien eurooppalaisen ja uusliberalistisen mallien erot tiivistyvät kansallisten sosiaalivakuutusjärjestelmien teknisten toimintaperiaatteiden ja instituutioiden tasolla. Seuraavassa tarkastellaan sosiaalivakuutuksen strategioita ja vakuutus-ta/turvaa tuottavia instituutioita, ja pyritään kytkemään ne esitettyihin ajattelumalleihin.

6. Tekniset käsitteet - "turvatekniikat"

Tutkimuksessa käytämme termiä sosiaaliturva sen laajassa merkityksessä security eli turva, varmuus. Se on suppeampi käsite kuin hyvinvointivaltio, mutta laajempi kuin eläketurva. Lisäksi käytämme käsitteitä sosiaaliturva (social security) ja sosiaalivakuutus (social insurance) lähes toistensa synonyymeina silloin kun molemmat viittaavat päämäärään: aineelliseen turvallisuuteen ja varmuuteen.

Sosiaaliturvajärjestelmiä voidaan ajatella siis weberiläisittäin päämäärä-keino asetelmana. Päämäärä eli sosiaaliturva (social security) nähdään tällöin suppeasti aineellisena turvana tai varmuutena, joka pyritään valituilla keinoilla saavuttamaan (vrt. Puola 1968, 15; Waris 1978, 161; Nieminen 1984, 111). Sosiaaliturvalle on ominaista kaksi tavoitetta: vähimmäistoimeentulon takaaminen ja saavutetun kulutustason säilyttäminen (Puola 1968, 3).

Sosiaalisen turvan saavuttamiseksi voidaan käyttää kolmenlaista keinoa/menetelmää. Menetelmät jaetaan huoltoon (care), avustukseen (assistance) ja vakuutukseen (insurance) (Puola 1968; Waris 1978; Nieminen 1984, 112-113; Casimir 1989, 65-69; Stjernø 1995, 175), ja ne ymmärretään sanan

varsinaisessa merkityksessä eli suppeimmassa muodossaan. Huollon ja avustuksen välille ei tehdä mannereurooppalaisessa kontekstissa vastaavaa eroa kuin pohjoismaalaisessa käytössä tehdään. Huoltomenetelmällä voidaan kuitenkin tarkoittaa yksilöllistä avun antamista sen tarpeessa oleville sopeuttamalla annetun avun määrä ja laatu kulloinkin kysymyksessä olevan yksilöllisen avun tarpeen mukaan. Huolto eroaa avustuksesta ja vakuutuksesta ehkä siinä, että sen alkuperä on traditionaalisen yhteisön huolenpidossa. Vakuutus ja avustus ovat enemmän sosiologisia käsitteitä, ja liittyvät teolliseen, moderniin yhteiskuntaan. Vakuutusta on pidetty jopa modernien yhteiskuntien "todellisena ytimenä" (Ewald 1995).

Avustusmenetelmällä tarkoitetaan kaavamaisempaa avun antamista, niin ettei tämän perusteena ole yksilöllinen tarpeen tarkkailu, vaan laissa yleisesti määritellyt avustuksen saantiehtot. Tärkeää on kuitenkin huomata, että avustukselle ja huollolle on yhteistä se, että etuuden saaminen ei edellytä vakuutusmaksun maksamista. Niiden rahoitus perustuu veroihin, ja ne pohjautuvat **yhteisvastuun** ajatukseen, avustuksen vastiikkettomuuteen.

Vakuutusmenetelmässä on nähty olennaiseksi, erityisesti saksalaisessa ajattelussa, yksityisvakuutuksen tunnusmerkkien, ennen kaikkea vakuutusmaksujen ja vakuutusmaksun välillä vallitsevan ns. **ekvivalenssin** eli vastaavuuden toteutuminen ainakin jossain määrin, usein analogiana suoritus vastaan suoritus (Stjernø 1995, 174-175). On todettu, että sosiaalivakuutus on käsitteenä sekava, josain kulttuureissa sosiaaliturvaa ja sosiaalivakuutusta käytetään synonyymeinä. Termin tarkoituksenmukaisuus on käynyt myös jossain määrin kyseenalaiseksi (Nieminen 1984, 113).

Kyse on siitä, että sosiaalivakuutuksessa (merkityksessä security) voidaan käyttää kaikkia kolmea ym. keinoa, huoltoa, avustusta ja vakuutusta asetetun tavoitteen, aineellisen turvan saavuttamiseksi (Casmir 1989, 68). Moderneimmat sosiaalivakuutustyypit, myös eläkejärjestelmät sisältävät aina vakuutusperiaatteen ja avustusperiaatteen eriasteisia yhdistelmiä.

Sosiaalisen turvan kolme tekniikkaa voidaan suhteuttaa myös aikaisemmin esitettyihin hyvinvointivaltion tyyppeihin. Euroopan keskustan hyvinvointivaltioissa keskeinen tavoite on ollut kulutustason säilyttäminen ja sosiaalista turvallisuutta on toteutettu ensisijaisesti vakuutusmenetelmän avulla. Sosiaalisen turvallisuuden tavoitteena on ollut perifeerisissä hyvinvointivaltioissa vähimmäistoimeentulon turvaaminen, ja sosiaaliturvan vallitsevana tekniikkana on ollut avustusmenetelmä. Myöhemmin perifeeriset hyvinvointivaltiot ovat pyrkineet vähimmäistoimeentulon ja kulutustason säilyttämisen yhdistelmään, minkä takia avustusmenetelmän rinnalle on tullut vakuutusmenetelmä. Myös keskustan hyvinvointivaltioihin on tullut avustusmenetelmän piirteitä.

Eurooppalainen hyvinvointivaltiomalli painottaa yleisiä sosiaalivakuutusjärjestelmiä. Siinä kollektiivisen riskien vakuuttamiseen pyritään vakuutuksen ja avustuksen menetelmin. Mallin menetelmät heijastavat myös teollisen yhteiskunnan ajattelutapaa, kollektiivisia palkkasopimuksia ja työehtoja. Uusliberalistinen malli pyrkii kollektiivisen sosiaalivakuutuksen purkamiseen, ja yksilöllisempien ratkaisujen löytämiseen. Kyse on tavallaan siitä, että sosiaalivakuutus pyrittäisiin palauttamaan yksityisvakuutuksen suuntaan. Kollektiivisella vastuulla olevat riskit muuttuisivat enemmän yksilön vastuulla oleviksi riskeiksi². Tutkimuksemme käsitteistössä se merkitsisi yksilöllisen vakuutuksen vahvistumista. Valtiolle malli jättäisi vain pienen roolin, minkä takia sosiaalivakuutusta toteutettaisiin huoltomenetelmän avulla. Uusliberalistinen malli on kovin välineraationaalinen. Se jättää jokaisen yksilön valittaviksi ne välineet, joiden avulla hän toimeentulonsa hoitaa³.

Uusliberalistisen mallin vahvistuminen on liitetty yhteiskuntien muutokseen ja uuteen tilanteeseen, mitä kuvattu nimillä jälkiteollinen, jälkimoderni, jälkifordismi jne (Ferge 1996). Sen on nähty olevan myös yksi seuraus globalisoitumisesta, jossa fragmentoituminen ja differoituminen ovat keskeisiä trendejä. Toisaalta globalisoituminen tuottaa paitsi partikularisaatiota ja diversiteettia myös universalismia ja standardisoitumista (Kumar 1995, 189). Tutkimuksen eräs keskeinen tehtävä onkin tämän eri suuntaisen kehityksen vaikutukset sosiaalivakuutusjärjestelyihin. On kiinnostava kysymys, että löytyykö myös sosiaalivakuutuksen sisältä vastaavaa kahdenlaista kehitystä, samankaltaistumista ja erilaistumista.

Muutoksen seuraukset ovat myös käsitteellisesti kiinnostavia. Riittävätkö vakiintuneet vakuutus käsitteet, joihin viittasimme yllä vai tarvitaanko uusia käsitteitä? Onko niin, että sosiaalivakuutuksen ja sosiologisen käsitteistön välillä on sidos, ja molemmat elävät paraikaa käsitteellisen muutoksen aikakautta. Alberto Meluccin sanoin: "käytämme yhteiskuntatieteissä yhä modernille ajattelutavalle ominaisia termejä ja käsitteitä, vaikka kohteenamme ovat jo aidosti uudenlaiset ongelmat. Kohtaamamme ovat ongelmat eivät enää luonteeltaan samanlaisia kuin ne joihin moderni ajattelu oli sidoksissa, vaikka sen kieltä ja käsitteitä jatkuvasti käytämmekin. Tässä tilanteessa meidän on pakko venyttää nämä käsitteet ääri rajoilleen asti voidaksemme ottaa käsiteltäväksi uusia ongelmia. Huomat-

² Tämä on ristiriitaista siinä mielessä, että yksityisvakuutuksen (yksilön vastuun) lisäämisen vaatimus sattuu tilanteeseen, jolloin monet riskit/uhat ovat globalisoituneet. Uudet riskit eivät ole kuitenkaan vakuutuksen avulla hallittavissa samalla tavalla kuin aikaisemmin (Beck, Giddens & Lash 1995; myös Riihinen 1996).

³Tätä voisi hyvin täsmentää Juha Siltalan sanoilla: "Markkinalogiikka ei weberiläisittäin tarkasteltuna johda inhimillisten arvojen toteuttamiseen mahdollisimman rationaalisin keinoin vaan karsii niitä tavoitteita, joiden palvelukseen rationaalisesti valittavia keinoja voidaan käyttää. Arvoja ei voi vapaasti harkita, kun olevista oloista selviytyäkseen täytyy käyttäytyä muodollisen tavoiterationaalisesti, punniten vain keinojen tehokkuutta suhteessa annettuun tavoitteeseen. On esimerkiksi pakko maksimoida tulonsa, jos tahtoo asua omassa rauhassaan. Jos oma rauha ja toimeentulo olisivat lähtökohtaisesti turvattuina, voisi valita, mihin haluaa elämänsä käyttää" (Siltala 1996, 146).

tavan monet kokemistamme vaikeuksista liittyvät juuri tähän tosiseikkaan" (Lyyra & Avritzer 1996, 238).

7. Sosiaalisen turvallisuuden instituutiot

Sosiaaliturvan erilaisten järjestelyjen ymmärtämiseksi on tunnettava kussakin vertailumaassa valtion, markkinoiden, kansalaisyhteiskunnan⁴ ja perheen muodostama institutionaalinen kokonaisuus, ja tässä kokonaisuudessa tapahtuneet muutokset. Tutkimuksen eräs tärkeä tehtävä onkin näissä instituutioissa tapahtuvien muutosten, sekä instituutioiden välisten relaatioiden muutosten seuranta.

Sosiaaliturva muodostuu näiden neljän sektorin yhteispelinä, mutta sektoreiden erilainen painotus erottaa maita toisistaan. Sektorien painot ovat historiallisen kehityksen tuloksena muodostuneet erilaisiksi. Sektoreiden avulla on mahdollista erottaa myös hyvinvointivaltiotyyppejä (Alestalo & Flora 1994; ks. myös Lessenich 1994). Tässä luokittelua sovelletaan Euroopan sisäisiin periferian ja keskustan hyvinvointivaltioihin sekä globaalimpiin eurooppalaisiin ja uusliberalistisiin malleihin.

Periferian hyvinvointivaltiolle, lähinnä Skandinavian maille, on tunnusomaista valtiokeskeisyys (ks. kuvio 1) ja sosiaalisten oikeuksien ulottuminen koko väestöön. Valtio takaa maassa asuvien sosiaalisen turvallisuuden. Hyvinvointipalvelut ovat korkeatasoisia ja julkinen sektori vastaa pääosin niiden tuottamisesta. Kehittynyt, julkisen sektorin sosiaalipalvelujärjestelmä on malliin kuuluva piirre, joka erottaa sen muista malleista. Perifeerisen tyypin ainutkertaisena piirteenä on pidetty myös keskiluokan mukaanottoa valtiollisiin sosiaalivakuutus- ja palvelujärjestelmiin (Baldwin 1990; Arvidsson et al 1994, 318). Naisten työssäkäynti on yleisempää kuin muissa kehittyneissä markkinatalousmaissa. Järjestelmään kuuluvat laajat tulonsiirrot ja tulonjaon tasoittamispyrkimykset. Se rahoitetaan etupäässä verovaroin (Alestalo 1994, 6).

Euroopan keskustan hyvinvointivaltiossa valtiolla on myös tärkeä merkitys sosiaalisen turvallisuuden tuottamisessa (kuvio 2). Kansalaisyhteiskunnan ja perheen rooli on myös merkittävä. Olennaista tälle tyypille ovat hierarkkisesti määritellyt roolit ja aktiivinen yhteispeli valtion, kansalaisyhteiskunnan ja perheen välillä (Arvidsson et al 1994, 320). Kansalaisyhteiskunnalla on historiallisesti katsoen keskeinen asema keskustan hyvinvointivaltion muotoutumisessa. Erilaiset ammatilliset korporaatiot ovat näytelleet määräävää roolia sosiaaliturvan rakentamisessa. Ammattikunta on ollut ihanteellinen elin

⁴ Käsite kansalaisyhteiskunta on ehkä liian laaja. Tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa voi olla paikallaan jakaa kansalaisyhteiskunta esim. työmarkkinoiden korporaatioihin, kirkkoon sekä vapaaehtoisjärjestöihin (kansalaisyhteiskunnan käsitteestä ja sen genealogiasta ks. Cohen & Arato 1992). Erik Allardt (1994) puhuu kansalaisyhteiskunnan yhteydessä sekundäärisryhmistä.

hierarkkisessa sosiaalipoliittisessa järjestelmässä. Ammattikunta on itse vastannut rahoituksestaan, mutta välttämätön subsidiaarinen apu, rahoituksena, palveluksena, on tullut ylemmältä organisaatiolta. Viimesijaisena apuna on ollut valtion tai kunnan organisoima sosiaaliturva tai palvelu.

Tällainen järjestelmä lähestyy katolisen kirkon sosiaalioppia, jolla onkin ollut vaikutusta monessa keskieurooppalaisessa maassa. Se on edelleenkin mukana lasten ja vanhusten hoidossa sekä peruskoulutuksessa. Tässä mallissa sosiaalipoliitiikka on ollut ryhmäkuntaista ja se on pyrkinyt enemmän statuserojen säilyttämiseen kuin köyhyyden poistamiseen. Subsidiariteettiperiaatteen mukaisesti köyhyyden lievittäminen on ollut enemmän hyväntekeväisyysjärjestöjen harteilla kuin sosiaalivakuutuksen tehtävä. Suorat tulonsiirrot kotitalouksille ovat tärkeämpiä kuin julkiset palvelut. Naisten ansiotyö ei ole ollut kovin yleistä, ja lasten sekä vanhusten huolto on ollut perheen (kotiäitien) vastuulla (Alestalo 1994, 6-7; Julkunen 1994, 38).

Jos periferian ja keskustan hyvinvointivaltion välillä tapahtuu työhypoteesin mukaisesti samankaltaistumista, merkitsisi se ainakin kansalaisyhteiskunnan roolin vahvistumista periferian hyvinvointivaltiossa ja niiden sosiaalivakuutuksessa.

Globaalilla tasolla eurooppalaisessa mallissa on tyypillistä ollut eri sektoreiden yhteispeli (kuvio 3). Valtiolla on nähty olevan kuitenkin keskeinen asema sosiaaliturvan tuottamisessa. Eurooppalainen malli uskoo myös yhteiskuntasopimusten ja työmarkkinasopimusten voimaan. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla, erityisesti työmarkkinajärjestöillä on mallissa tärkeä sija.

Uusliberalismi korostaa sosiaaliturvan monituottajamallin (welfare mix) merkitystä, ja antaa valtiolle sijaa vain toissijaisena rahoittajana (kuvio 4). Sen sijaan perheen rooli sosiaaliturvan tuottajana korostuu uusliberalistisessa ajattelussa. Myös markkinoiden nähdään olevan tärkeä sektori sosiaaliturvassa, ja yksityisvakuutusten, säästämisen, paino on suuri uusliberalistisessa ajattelutavassa. Ferge (1996, 5-6) kuvaa ajattelutapaa habermasilaisittain niin, että talouden alajärjestelmä ja välineraationaalisuus ottaa ylivoimaisesti alistaessaan koko yhteiskunnan toimimaan talouden ehdoilla.

Kiinnostava kysymys sekä globaalisti että kansallisvaltiollisella tasolla ovat muutokset mallien välillä. Missä määrin on markkinoiden ja perheen roolit ovat vahvistuneet/vahvistumassa sosiaalisessa turvassa. Liittykö näiden instituutioiden mahdollinen vahvistuminen yhteiskuntien jälkiteolliseen kehitykseen? Vai merkitseekö modernisaatio enemminkin universaalista kehitystä siinä mielessä, että vanhat eurooppalaiset standardiratkaisut, valtion ja kansalaisyhteiskuntaan nojaavat järjestelyt säilyttävät asemansa sosiaaliturvassa?

8. Miten teemoja tutkitaan?

Tutkimusprojektin metodologinen lähtökohta on historiallinen ja vertaileva. Lähtökohdan on oltava historiallinen, koska nykyiset kansalliset sosiaaliturvajärjestelmät ovat pitkän ajan kehityksen tulos. Tutkimusprojektin pääkiinnostus suuntautuu toisen maailmansodan jälkeiseen kauteen, mutta sosiaaliturvajärjestelmien variaation ymmärtämiseksi on palattava myös niiden alkuvaiheeseen vuosisadan vaihteeseen. Kansallisten sosiaaliturvajärjestelyiden kehitys pyritään periodisoimaan, jolloin päähuomio kiintyy sosiaaliturvan taite- ja käännöskohtiin. Tutkimusprojektin lähtökohta on myös vertaileva, koska sosiaaliturvajärjestelyt eroavat paljon maittain.

Tutkimusprojektin kansainvälisen vertailun lähtökohta on enemmän deskriptiivinen kuin propositionaalinen (vrt. Allardt 1976, 77). Tämä tarkoittaa sitä, että vertailuyksiköt, kansakunnat ja kulttuurit, ovat historiallisesti annettuja ja että erityisesti halutaan tutkia juuri valittuja historiallisia yksiköitä. Deskriptiiviset vertailut voivat toki myös tähdätä yleisten säännönmukaisuuksien etsimiseen, mutta tällaiset vertailut merkitsevät, että ollaan ratkaisevasti kiinnostuneita historiallisesti erikoisista yksiköistä, olivatpa ne sitten kansakuntia tai kulttuureja.

Vertailussa voidaan soveltaa usean tyyppistä strategiaa yhtäaikaan. Voidaan käyttää kontrastoivaa strategiaa, jolloin yhden maan kehitystä, sen eroja ja yhtäläisyyksiä, tehdään ymmärrettäväksi kontrastitoimalla se yhden tai parin muun maan kehitykseen (vrt. Tilly 1984; Alestalo 1995, 15). Näin tehtiin tämän projektin tutkimuksessa, jossa Suomen eläketurvan kehitystä suhteutettiin Ison-Britannian ja Saksan kehitykseen. Universaalinen strategia sen sijaan ei pyri erojen vaan yhteisten ominaisuuksien osoittamiseen. Tämän projektin kohdalla universalisuus voisi liittyä globalisoitumisen ja modernisaation aiheuttamiin sosiaaliturvan samankaltaistumistrendeihin kansallisvaltiotasolla.

Vertailussa voidaan soveltaa myös, ainakin ajatuskokeena, maksimaalisen samanlaisuuden ja erilaisuuden strategioita (ks. Allardt 1976, 79-82). Maksimaalisen samanlaisuuden strategia perustuu siihen, että valitaan tutkittavaksi yhteiskuntia, jotka ovat keskenään niin samanlaisia kuin mahdollista paitsi muutaman riippumattoman muuttujan suhteen. Ajatuksena on, että valitsemalla keskenään mahdollisimman samanlaisia yhteiskuntia voidaan kontrolloida tai pitää muuttumattomana joitain tekijöitä ja keskittyä muutamissa harvoissa selittävässä muuttujissa esiintyviin. Tässä projektissa Espanjan ja Suomen vertailu voisi ehkä edustaa tätä, jos lähtökohtana käytetään maiden periferia-asemaa suhteessa EUn ytimeen. Joskin Espanja ja Suomi ovat siinä määrin erilaisia yhteiskuntia usean muuttujan suhteen, että niiden samanlaistaminen on ongelmallista.

Maksimaalisen erilaisuuden strategialla pyritään osoittamaan jonkun säännönmukaisuuden pätevän, vaikka tutkittavat yhteiskunnat olisivat mahdollisimman erilaisia. Tämä vertailustrategia sopii Espanjan

ja Suomen tutkimiseen. Maat eroavat toisistaan usean tärkeän muuttujan osalta, uskonnon, kulttuurin, poliittisten traditioiden, valtiollisen ja alueellisen yhdenmukaisuuden jne. osalta.

On kuitenkin alleviivattava, että tutkimuksessa on järkevää yhdistellä em. strategioita. Voidaan pyrkiä hakemaan yleisiä hahmoja, mutta kiinnittää huomiota myös ainutkertaisuuksiin. Vertailuysikköjä ei kuitenkaan valita teoreettisin perustein vaan niiden valinta on historiallisesti määräytynyt.

9. Projektin eteneminen

Tutkimusprojektia jatketaan Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteistyönä.

Valmistuneiden osatutkimusten jälkeen ns. pohjoismaisten, mannermaisten ja anglosaksisten vertailujen jälkeen alkaneessa neljännessä osatutkimuksessa siirrytään Itämeren ja Pohjanmeren alueelta Välimerta kohti. Tutkimuksessa verrataan EU:n kahden perifeerisen maan Espanjan ja Suomen sosiaaliturvajärjestelmien muotoutumista. Mikä markkinoiden, valtion, kansalaisyhteiskunnan ja perheen rooli on ollut sosiaaliturvajärjestelmien muotoutumisessa? Miten ne ovat muuttuneet ajan kuluessa ja mikä niissä on ollut muuttumatonta?

Miten sosiaaliturvan muotoutumisprosessi eroaa katolisen, alueellisesti ja kulttuurisesti heterogeenisen maan ja protestanttisen, alueellisesti ja kulttuurisesti homogeenisen maan välillä?

Espanjan ja Suomen vertailun jälkeen tutkimusprojektia jatketaan selvittämällä mahdollisesti myös muiden EU:n Välimeren alueen maiden sosiaaliturvajärjestelmien muotoutumista. Muodostavatko Välimeren alueen maat oman sosiaaliturvamallinsa vai kuuluvatko ne lähinnä mannereurooppalaiseen maaperheeseen sosiaaliturvansa osalta?

Tämän jälkeen saattaisi olla järkevää siirtyä EU:n ulkopuolisten maiden sosiaaliturvajärjestelmien kehityksen vertailuun esim. analysoimalla Itä-Euroopan maiden ja Baltian maiden sosiaaliturvajärjestelmiä. Lisäksi voitaisiin selvittää ja analysoida uusien teollisuusmaiden ns. NIC-maiden, sekä Australian ja Uuden Seelannin sosiaaliturvajärjestelmien kehitystä.

Projektin loppuraporttiin kootaan osaraporttien tulokset ja siinä pyritään täsmentämään eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmien käsitteistöä osatutkimusten pohjalta. Miten mahdollinen siirtyminen modernista yhteiskunnasta jälkimoderniin yhteiskuntaan on heijastunut sosiaaliturvajärjestelmiin? Miten globalisoituminen ja yksilöllistyminen vaikuttavat sosiaaliturvaan? Mihin suuntaan sosiaaliturvan päämäärät ja keinot muuttuvat?

Tutkimusprojektin voidaan arvioida päättyvän vuonna 1999, ja projektin tarkoitus on tuottaa 2-3 julkaisua vuodessa.

LÄHTEET

Alestalo M. Hyvinvointivaltio ja kansalaisyhteiskunta. Oikeus 1/1994.

Alestalo M. & Flora P. Scandinavia: Welfare States in the Periphery - Peripheral Welfare States? Julkaisussa M.Alestalo, E.Allardt, A.Rychard & W.Wesolowski (toim.) The Transformation of Europe. Social Conditions and Consequences. IFiS Publishers. Warszawa 1994.

Alestalo M. Variations and Trends in Comparative Welfare State Research. Julkaisussa P.Kosonen & P. Madsen (toim.) Convergence or Divergence. Welfare States Facing the European Integration. Proceedings from COST A7 workshop in Sorø, Denmark, June 9-11, 1994. European Commission, Brussels 1995.

Alestalo M & Kosonen P. Welfare Systems and European Integration: An Introduction. Julkaisussa Alestalo M & Kosonen P (eds.) Welfare Systems And European Integration. Proceedings from COST A7 Workshop in Tampere, Finland. August 24-27, 1995.

Allardt E. Master Trends in Society and Sociology. Julkaisussa M.Alestalo, E.Allardt, A.Rychard & W.Wesolowski (toim.) The Transformation of Europe. Social Conditions and Consequences. IFiS Publishers. Warszawa 1994.

Allardt E. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY. Porvoo 1976.

Arvidsson H., Berntson L. & Dencik L. Modernisering och välfärd - om stat, individ och civilt samhälle i Sverige. Socialstatsprojekt 1994:1. City University Press. Göteborg 1994.

Baldwin P. The Politics of Social Solidarity. Class Bases of the European Welfare State 1875 - 1975. Cambridge University Press. Cambridge 1990.

Beck U. , Giddens A. & Lash S. Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Jyväskylä 1995.

Casmir B. Staatliche Rentenversicherunssysteme im internationalen Vergleich. Peter Lang. Frankfurt am Main 1989.

Cohen J. & Arato A. Civil Society and Political Theory. The MITT Press. Cambridge 1992.

Eräsaari R. Hyvinvointivaltion muodonmuutos. Julkaisussa R.Eräsaari & K.Rahkonen (toim.) Hyvinvointivaltion tragedia. Keskustelua eurooppalaisesta hyvinvointivaltiosta. Gaudeamus. Tampere 1995.

Esping-Andersen G. The Three World of Welfare Capitalism. Polity Press, Cambridge 1990.

Ewald F. Vakuutusyhteiskunta. Julkaisussa R.Eräsaari & K.Rahkonen (toim.) Hyvinvointivaltion tragedia. Keskustelua eurooppalaisesta hyvinvointivaltiosta. Gaudeamus. Tampere 1995.

Ferge Z. The Changed Welfare Paradigm - The Individualisation of the Social. Plenary Paper Prepared for the Annual Conference of the British Social Policy Association, Sheffield, 16-18, July 1996 .

Flora P. The National Welfare States and European Integration. Julkaisussa L.Moreno (toim.) Social Exchange and Welfare Development. C.S.I.C, Madrid 1993.

Julkunen R. Subsidiariteetti - sosiaaliturvamme suoja vai uhka? Julkaisussa A. Jokinen-Virta & M. Korhonen (toim.) Subsidiariteettiperiaate suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Sosiaaliturvan Keskusliitto. Gummerus. Jyväskylä 1994.

Kosonen P. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot. Gaudeamus. Tampere 1995.

Kumar K. From Post-Industrial to Post-Modern Society. Blackwell, Cornwall 1995.

Leibfried S. Towards an European Welfare State? ZeS - Arbeitspapier Nr. 2/91. Universität Bremen 1991.

Lessenich S. "Three Worlds of Welfare Capitalisms" oder vier? Strukturwandel arbeits- und sozialpolitischer Regulierungsmuster in Spanien. Politische Vierteljahresschrift 39, 1994.

Lyyra T. & Avritzer L. Yhteiskunnalliset liikkeet, kulttuurin muutos ja tiedon rooli. Alberto Meluccin haastattelu. Tiede & Edistys, Vol. 21 (1995), 3.

Niemelä H, Salminen K. How to Define a Pension Scheme? A Conceptual Map to European Pension Systems. The Social Insurance Institution. Social security and health reports 3. Helsinki 1995. (Niemelä H., Salminen K. 1995a)

Niemelä H, Salminen K. Katsooko Suomi mantereelle vai merelle? Suomalaisen eläkejärjestelmän muotoutuminen Saksan ja Ison-Britannian kehitykseen verrattuna. Julkaisussa Lundqvist B., Salminen K., Tuominen E., Vanamo J. (toim.). Hyvinvointivaltio, eläketurva ja kansainvälistymisen haasteet. Eläketurvakeskus. Tutkimuksia 1995:2. 59-86. (Niemelä H., Salminen K. 1995b)

Niemelä H., Salminen K. Does Finland Look Landwards or Seawards? The Development of Finnish Pension System in Light of German and British Trends in Pension Provision. The Social Insurance Institution. Social security and health reports 4. Helsinki 1995 (Niemelä H., Salminen K. 1995c).

Niemelä H., Salminen K. Kuinka määritellään eläkejärjestelmä? - Eläkepolitiikan käsitteellisiä lähtökohtia. Julkaisussa Niemelä H., Saari J., Salminen K. (toim.). Sosiaalipolitiikan teoreettisia lähtökohtia. Sosiaalitaloudellinen näkökulma. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 18. Helsinki 1996, 187-205.

Niemelä H., Salminen K., Vanamo J. Yhdenmukaistuva vai erilaistuva sosiaaliturva? Sosiaaliturvan muotoutuminen Alankomaissa, Ranskassa ja Tanskassa. Eläketurvakeskus. Tutkimuksia 1996:1. (Niemelä H., Salminen K., Vanamo J. 1996a).

Niemelä H., Salminen K., Vanamo J. Converging Social Security Models? The Making of Social Security in Denmark, France and the Netherlands. The Social Insurance Institution. Social security and health reports 10. Helsinki 1996. (Niemelä H., Salminen K., Vanamo J. 1996b).

Nieminen A. Mitä on sosiaalipolitiikka? WSOY. Juva 1984.

Purola T. Vanhuuden eläketurva sukupolvien välisenä ongelmana. Sosiaaliturvan tutkimuslaitos. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja M:9, 1968.

Rahkonen K. Utopiat ja anti-utopiat. Kirjoituksia vuosituhatennen päättyessä. Gaudeamus. Tampere 1996.

Riihinen O. Hallittavuuden ongelma myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Julkaisussa Niemelä H., Saari J. & Salminen K. (toim.) Sosiaalipolitiikan teoreettisia lähtökohtia. Sosiaalitaloudellinen näkökulma. Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 18. Helsinki 1996.

Saarinen R. Eurooppa ja kristinusko: myyttejä ja malleja. Kanava 1/1997 (ss. 25-28).

Siltala J. Yksilöllisyyden historialliset ja psykologiset ehdot. Julkaisussa A. Hautamäki ym. Yksilö modernin murroksessa. Gaudeamus. Tampere 1996.

Stjernø S. Mellom kirke og kapital. Tysk velferdspolitikk - med sideblikk til britisk, svensk og norsk. Universitetsforlaget. Oslo 1995.

Therborn G. European Modernity and Beyond. The Trajectory of European Societies 1945-2000. Sage. London 1995.

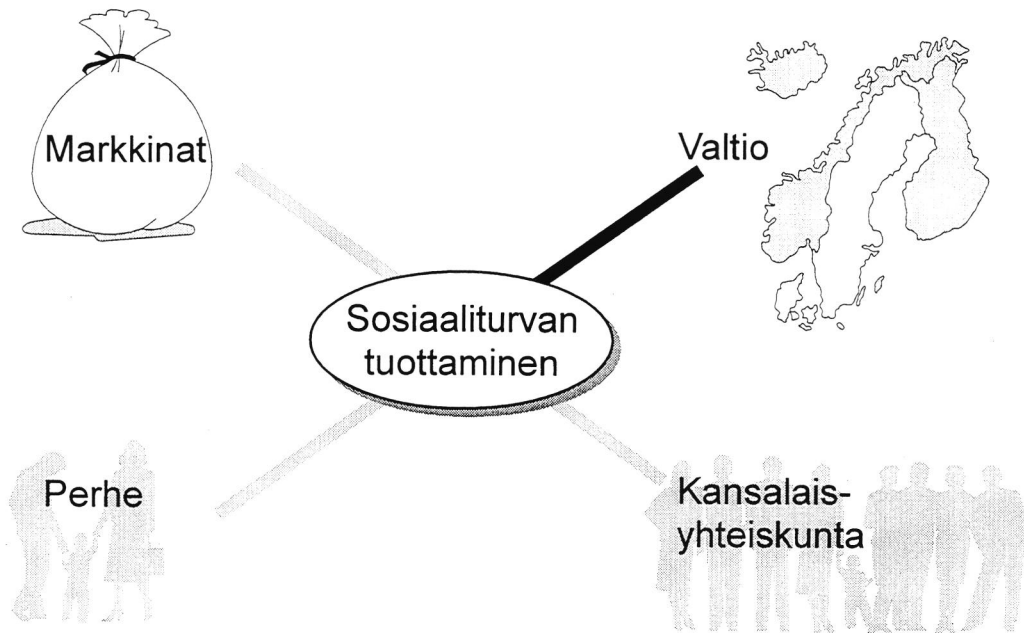
Tilly C. Big Structures, Large Processes, Huge Comparisons. Russell Sage Foundation. New York 1984.

Waris H. Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka. WSOY. Porvoo 1978.

Euroopan sisäinen ulottuvuus

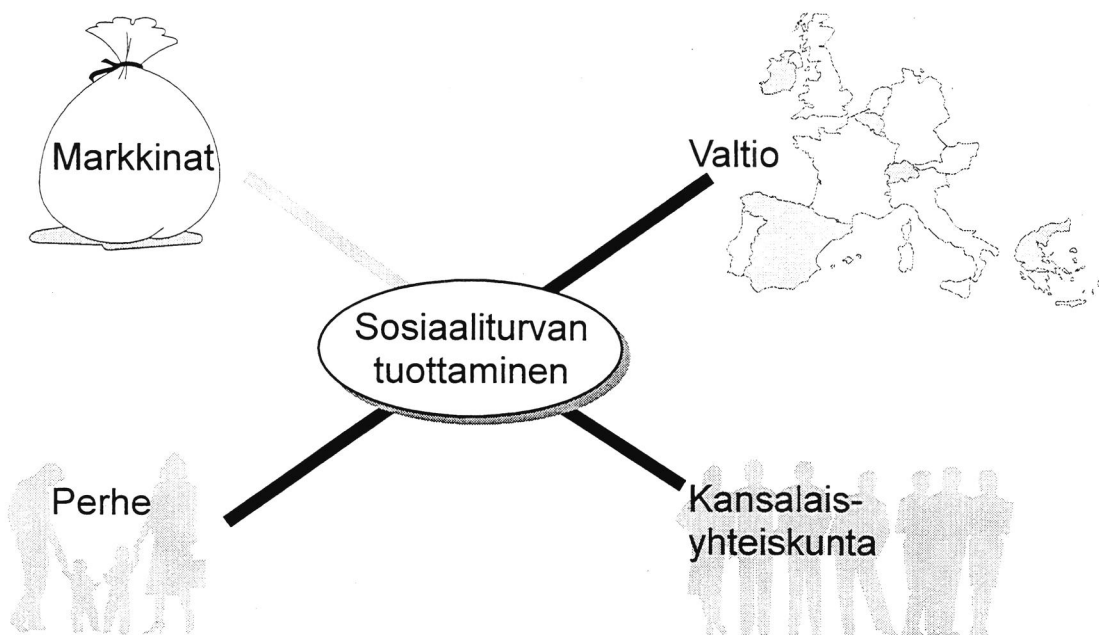
Kuvio 1.

Periferian hyvinvointivaltiomalli

Kuvio 2.

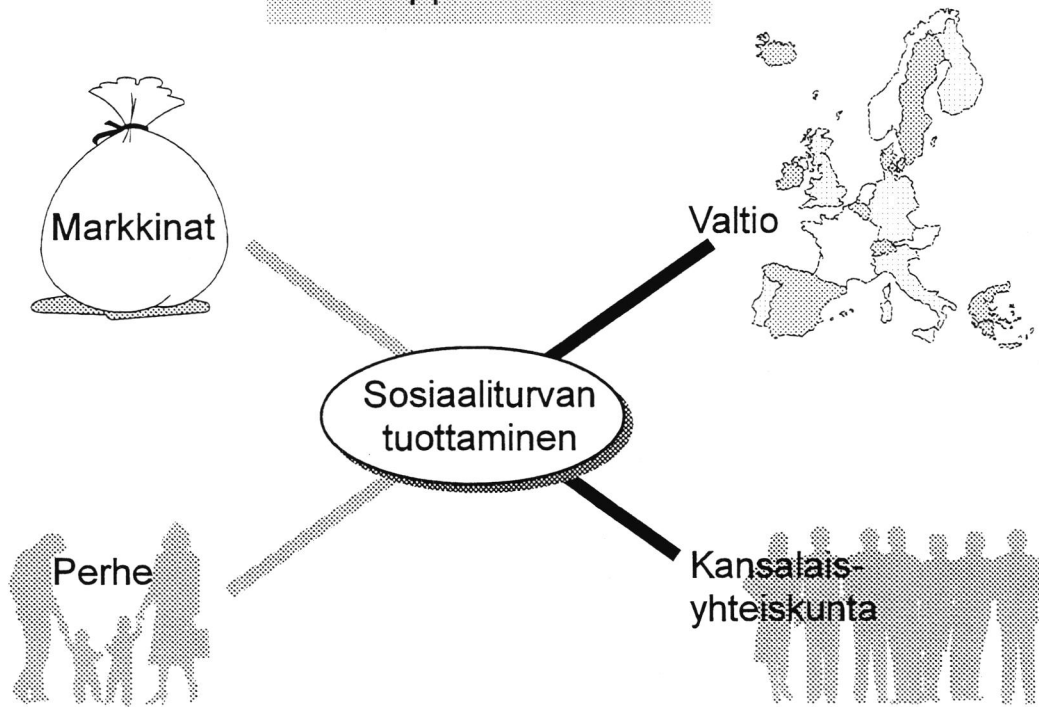
Keskustan hyvinvointivaltiomalli

Globaali ulottuvuus

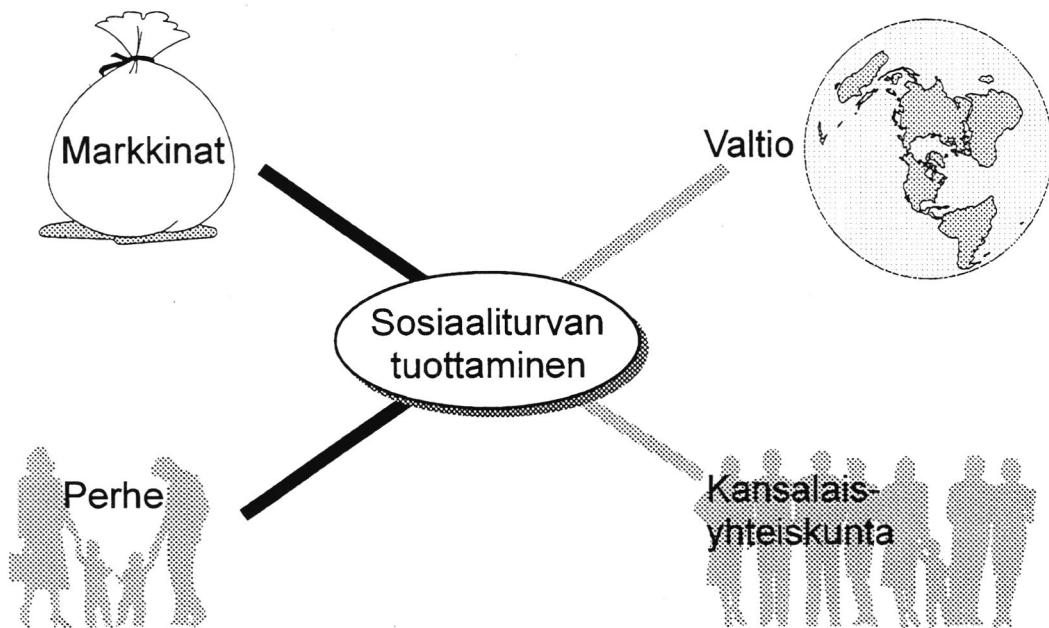
Kuvio 3.

Eurooppalainen malli

Kuvio 4.

Uusliberalistinen malli

00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puh. 09 - 1511 Faksi 09 - 151 2496

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Tfn (09) 15 11 Fax (09) 151 2496

FIN - 00065 ELÄKETURVAKESKUS
Finland
Tel. +358 - 9 - 1511, Fax +358 -9 - 151 2496

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisäätöinen keskuslaitos. Sen tutkimustoiminta koostuu pääasiassa sosiaaliturvaan ja eläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista. Tutkimuksissa pyritään monipuolisesti ottamaan huomioon sosiaalipoliittiset, sosiologiset ja taloudelliset näkökulmat.

Pensionsskyddscentralen är lagstadgat centralorgan för arbetspensionssystemet i Finland. Forskningsverksamheten koncentrerar sig i huvudsak på den sociala tryggheten och på de olika pensionssystemen. Målet för forskningsprojekten är att mångsidigt belysa aspekter inom socialpolitik, sociologi och ekonomi.

The Central Pension Security Institute is the statutory central body of the Finnish employment pension scheme. Its research activities mainly cover the fields of social security and pension schemes. The studies aim to paint a comprehensive picture of the sociopolitical, sociological and financial aspects involved.

ISSN 1238 - 4984